

GÁNGOLY ATTILA

PROFÁN TEREMTÉS

1

„Magamba zárultam... noha továbbra is az űzött vad borzongásával érzékelem a világmindenség nyugtalanító fenségét. És meg-megújuló alantasságát is, mely nem kevésbé nyugtalanító. A kettő kiegészíti és magnetizálja egymást – következménye pedig az, amit a lét izgalmának nevezhetünk.”

...Éjszaka törőlmetszett karkai álmot látott. Azt álmolta, hogy két ember jött érte – ormótlan, közönyös képű férfiak –, s felszólították, hogy hagyja el a testét.

– Nem értem – suttogta az író.

– Kilakoltatás – mondta erre az egyik férfi.

– Késedelem nélkül – tette hozzá a másik, fölemelve nehéz, vértől szeplős szárnyát...

(Mikor verítékben úszva felébredt, tudta, hogy igazuk volt a nyakára küldött angyaloknak, hisz csakugyan bűnt követett el, s ezért emberöltőnként egyszer fizetni illik.)

...Késő délután szúrtak belé a görcsök – szakasztott olyan érzés volt, amilyen a korábbi, és amilyen az azt megelőző is. Egy darabig gyomrára szorított kézzel kuporgott az ágyon, mezítelen lábszárára meredt, és sírt...

Elmúlt este csúnyán összeakaszkodott a férjével. Az ütés a szeme alatt érte: másnap reggel a már unalomig ismert folt éktelenkedett bal járomcsontja fölött.

– Annyi baj legyen – mondta a férfi csúfondáros hangon, mielőtt búcsúzóul megcsókolta.

Az asszony nem mert félrehajolni az arca felé közelítő elbizakodott, fennhéjázó, majdhogynem gonosz száj elől. Mihelyt egyedül maradt, megkönynyebbülten reteszelte be az ajtót.

Elcsigázottnak érezte magát, szédülés tört rá... egyszerre csak a nappali díványán feküdt, maga sem emlékezett rá, hogyan került oda. Aztán hullámokban öntötte el a gyöngesség, s ájulásszerű bódulat hatalmasodott el rajta. Jószerével végigszenderegte az egész délelőttöt. Mikor fölocsúdott, úgy érezte, vérzik. Kibotorkált a fürdőszobába, s megnézte a fehérneműjét: gombostűfejnyi pettyek sötétlettek rajta. Reszkető kézzel húzott tisztát, ám mielőtt fölegyenesedett volna, a kőkockákra térdepelt (önmag számára is váratlanul), s hitetlen létére imádkozni kezdett:

– Add, Istenem, hogy ne menjen el a baba!

Három hónapos terhes volt – túl két vetelésen. Ha ezt a magzatot is elveszíti, megöli magát, gondolta.

2

A férfi (az egyszerűség kedvéért nevezzük írónak, bár novelláit a folyóiratok rendre visszautasították) szeretője lakásán üldögélt egy hokedlin, a viaszos-vászonnal letakart konyhaasztalra meredve. Jobban mondva egy csomó üres papírlapra meredt: elbeszéléstémán törte a fejét. Előtte palack bor, vizespohár. (Szeretője titkárként dolgozott egy bankban, a város túlsó felén, és sejtelve sem volt róla, hogy a férfi beteget jelent a hivatalban – ahol a kutya sem szerette –, s a lakásán tölti a napot.)

Az író hébe-hóba karórájára sandított: elbeszéléstéma híján már-már állni látszott az idő. Ám egyszerre csak a toll, mely addig ferdén lógott a levegőben, piszkítani kezdte a papirost...

Néhány perccel azután, hogy belenyilallt a fájdalom, föltárcsázta bámulatosan talpraesett barátnőjét, s nyugtalanságát titkoló hangon a tanácsát kérte.

– Igyál egy kupica pálinkát – hallatszott a kagylóból –, az jót fog tenni!

...Semmilyen pálinka se akadt otthon, habár az aszszony tűvé tett minden zugot; látta, hogy férje az utolsó kortyig elpusztította a vendégeknek félretett likőröket is. A görcsök erősödtek. Végére is kabátot terített kifakult pongyolája fölé, s elment a közeli vegyeskereskedésbe, ahol a sokféle hang, szín és szag valamelyest elterelte figyelmét a rászakadt nyomorúságról.

– Rosszul van, kedves? – kérdezte mégis a madárcsontú pénztárosnő, mikor fizetett.

Az asszony már a lépcsőházban meghúzta az üveget; összeborzongott a torkát perzselő forróságtól. Világéletében kerülte a töményebb italokat, most azonban – ahogy ott állt a hideg falnak támaszkodva – jólesett a kiadós korty. Szerencsére senki nem járt arrafelé, hogy részvétlen vagy szánakozó pillantással szégyenítse meg. Mihelyt belépett a lakásba, épp csöngött a telefon.

– Ma később megyek haza – rcesgett fülébe a férje hangja. Isten tudja, honnan beszélt.

– Szőke vagy barna?...

Kattanás hangzott. Egy örökkévalóságig hallgatta a zúgást, ami olyan volt, mintha valami hirtelen kerekedett forgószél kellős közepébe csöppent volna – aztán beimbolygott a hálósobába. Kabátostól dőlt végig az apósától nászajándékba kapott franciaágyon. (Akkoriban hálás volt érte, hisz szüleit nem ismerte, gyerekkora fölött az intézet égisz falai őrködtek.)

Hogy akarja-e egyáltalán ezt a babát, maga sem tudta már... Mivel az alkohol elkábította, bóbiskolt egy órát, s összevissza álmodott mindenfélét. Utolsó álmában – melyre a legtisztábban emlékezett vissza – egy férfi szerepelt, akinek vonásai kísértetiesen emlékeztettek a férje vonásaira, s aki mély torokhangján szünös-szüntelen beszélt hozzá, többé-kevésbé riasztó és alig érthető dolgokat.

3

– Számomra olyan az írás – hadarta fennhangon az író, félkegyelműre vagy lángelműre valló ábrázattal –, mintha leokádnám a szűz papírt. Iszonyatos kínlódás árán köpködöm, krákogom, kérődzöm magam elé a szavakat, pontosabban (hogy még taszítóbb, egyszerűsre mind őszintébb legyenek) felhörögöm őket valami titokzatos, gyomorbeteg mélységből...

Amikor kitisztult a feje, tetőtől talpig verítékben úszott, s újra kezdődtek a görcsök is. Görnyedten vánszorgott ki a fürdőszobába, közben lehámozta magáról a kabátot, a fogas felé hajította, s ügyet sem vetett rá, hogy a kabát a földre hull. Hideg vízzel mosta meg nyúzott arcát; mikor a tükörbe pillantott, a vízcseppek között meglátta szeme alatt a lila foltot is. A vadállat, gondolta erre, és összeroskadt a kövön.

Fertályórányit hevert az oldalán, térdét szinte az álláig húzva, s várta, hogy csillapuljanak a görcsök. Meghalok, futott át rajta – abban a szempillantásban talán nem is bánta volna –, végül négykézláb mászott oda a telefonhoz...

Kapkodva dobálta be a legszükségesebb holmikat egy keze ügyébe akadó szatyorba. Épp elkészült, mikor meghallotta a ház előtt csikorgó kerekekkel fékező taxi dudálását.

A sofőr keresetlenül öltözött, vékonydongájú fiatalember volt, előzékenyen tárta ki a kocsi ajtaját, s besegítette az elgyötört tekintetű asszonyt a hátsó ülésre. Az esteledő égbolton fekete viharfelhők torlódtak össze, akár az egymást öklelő állatok. Iszonyatos kínlódás árán köpködöm, krákogom, kérődzöm magam elé a szavakat, hallotta az asszony újra az álombeli férfi hadarását, aki író volt, jóllehet erre semmi sem vallott – a kezében szorongatott ócska tollon kívül... Épp eleredt a zápor, mikor a sofőr (nagyot bólintva a cím halatán) a gázba taposott. Zegzugos

utcákon vágtak keresztül, homályos kapualjak maradtak el mögöttük, a villanyrendőrök fénye olykor visszatükröződött a szélvédő üvegén...

4

A novella főhőse egy asszony volt, aki úgyszólván megszólalásig hasonlított az író feleségéhez – s aki makacsul sóvárgott gyermek után. E megszállottság eleve magában hordozta a bekövetkező tragédiát. Mert elengedhetetlen volt, hogy a novella tragikus „hangszerelésű” legyen: szóljon születésről és halálról, vagyis halvaszületésről; egyaránt szóljon a mai világról és az ősidők kínjairól. Az író azonban nem feledkezett meg az elcsépelet, de mindig hatásos vándormotívumról, a szoknyavadász férjről sem, aki tetejébe iszákos és indulatos is. A férj alakját, a hitelesség kedvéért, magáról mintázta, tanúbizonyosságául annak, hogy korántsem idegen tőle az önirónia... Az állapotos nő elagyabugyalására (ez a pontos szó) persze csak a novella elején tett célzást – mint ahogy „hevenyészve formált képmása” sem lehetett több pusztá vázlatnál, hisz az eseményeknek ő csupán mellékszereplője volt.

Maga a történet egyébiránt röviden összefoglalható: az asszony (feleség) egy rideg, lepusztult kórházépületben – szörnyű fájdalmak között – harmadszor is elvetél.

A járdákon csak kevesen baktattak, esernyőkkel bajlódva, a lassan lombjukat veszítő fák alatt. Farmer nadrágos fiú és miniszoknyás lány csokolózott vadul az egyik utcáson, mit sem törődve a kora őszi záporosóval. Az asszony rögtön elkapta róluk a tekintetét.

– Van gyereke? – kérdezte inkább a sofőrtől.

– Egy fiam...

– Mennyi idős?

– A nyáron múlt két éves... Jancsinak hívják, mint engem. Tünelmes kis vasgyúró...

Hideglelős csönd támadt.

– Szerencsés ember maga, Jancsi.

– Nem panaszkodom... – A sofőr akart még mondani vagy kérdezni valamit, mert kinyitotta a száját, ámde pillanatnyi tétovázás után be is csukta.

A távolban feltűntek a kórház foltos homlokzatú bejáratának fényei; alábbhagyott az eső. A sofőr ezúttal is készséges volt, az asszony fizetett, a kocsit elrobogott...

Akkor már nagyon rosszul volt. Az ügyeletes nővérnek nem kellett sokat magyaráznia, egykettőre elintézte a betegfelvételt, s a közeli vizsgálóba kísérte.

Úgy megy, akár a karikacsapás, gondolta kesernyésen, s hirtelen olyasfajta érzése támadt, mintha a vér patakokban folyna végig a lába szárán, sebtében magára kapott, hullámzó szoknyája alatt.

Amíg ott feküdt a kemény pricscsen és az orvosra várt, üres volt a feje: kényszerítette magát, hogy ne gondoljon semmire. Mikor az orvos betoppant, már múltófélben voltak a görcsei is.

A hófehér köpenyes doktor szótlanul tette a dolgát. Nemrégiben fejezhette be az egyetemet, mert valószínűtlenül fiatal volt, még a kölyökképű taxisofőrnél is fiatalabb. A nővér már alighanem mindenről tájékoztatta. Jólesett volna, ha mond néhány vigasztaló szót, akármilyen számárságot. Talán zavarban van, azért hallgat, vélte az asszony szétfeszített combbal.

5

Az író, miután befejezte a novellát és régimódi tollát maga elé ejtette az asztalra – megborzongott. (Szeretőjének érkezéig még maradt ideje, a bankban későn zárnak.) Hömöröt kerített, a hónaljához szorította, s mialatt fogait összekoccintotta a hidegrázás, félhangosan elszámolt ezerig... A higanyszál harmincnegyzet fokos állapotodott meg, noha írás előtt nem tapasztalt magán semmilyen betegséget.

„Mindez csak az idegi izgalom tünete lenne?... És vajon egy történet, ha papírra vetik, már a valóság részévé szervesül, mint a nap, a hold és a csillagok? Teremthet-e az író úgy kézzelfogható világot, amiképp hajdan az ótestamentumi Isten teremtett? S ha széttépi a papírra vetett történetet, akkor a valóság is szegényebb lesz, vagy épp ellenkezőleg, gazdagodik egy megsemmisült novella történetével?”

...Mikor már újra a betegszoba vaságyán hevert, kivörösödött szemmel bámulta a mennyezetet.

– Ennyi volt... – szajkózta halkán a homálynak.

Aztán órák hosszat nem szólt semmit. Meg se próbált elaludni, csak feküdt gondolattalanul, az eső surrogását hallgatva. Hajnal felé megint sírt egy keveset, mígnem végül le-lecsukódott a szeme. Arra ébredt, hogy egy bakfisforma lány lépked be a szobába csillogó túsarkú cipőben, oldaltáskáját lógázva, majd a szekrény előtt vetkőzni kezd, s közben így szól:

– Szia! Vera vagyok...

– Szervusz – sóhajtotta az asszony. Szerette volna megkérdezni, hány óra. Vajon a férje tudja-e már, mi történt? Nyilván nem, hisz a nagy kapkodásban egy sort sem írt neki.

– Te is abortuszra vársz? – faggatta a lány, miután magára húzta a viseltesnek tűnő kórházi hálóinget.

Alig érthető, idegen hangon válaszolt.

– Bárcsak én is túl lennék már rajta – hallotta később a lány suttogását.

Odakinn borús nap volt, s verebek ugráltak az ablak elé görbülő faágakon.

6

„Engem a történet izgat – firkantotta az író egy cetlire –, mégpedig a zsgorian elmondott történet, amely épp szófukarságából fakadóan nincs híján bizonyos talányosságoknak sem...”

A következő pillanatban összetépte a novellát, majd (köhögve és utálkozva) töltött magának az asztalon álló, mindaddig érintetlen palackból. S miattal pohárszám nyakalta a bort, egyre üvegesebb tekintettel bámulta az orra előtt fehérlő hulladékot.

– Milyen szerencsés vagy – mondta legvégül a lány, hangjában őszinte irigységgel.

Az asszony ezt már nem bírta tovább, odafordult a falhoz, s hogy ne tudjon róla a világ, metszőfogai-val hamuszürke öklébe harapva, némán felzokogott. Csakhamar álomba szenvedte magát, s azt álmodta, hogy otthon van, a saját ágyában, s valahonnan felülről – az embermagasságon túl, de a csillagokon még innen –, akár a hóesés, szétszagotott papírlapok zizegése hallatszik...

